

П.І. Юхименко (*Білоцерківський інститут економіки та управління Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», Україна*)

С.В. Бойко (*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна*)

ЦИТОВИЧ МИКОЛА МАРТИНІАНОВИЧ – ФУНДАТОР ТЕОРІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПРИБУТКУ

У статті розглянуто життєвий шлях українського економіста, фінансиста, громадського діяча та ректора Київського університету М. Цитовича. Особливу увагу приділено рокам його навчання та праці в Київському університеті. Визначено наукові інтереси вченого, пов'язані з теорією про підприємницький прибуток, і внесок у розвиток економічної науки.

Ключові слова: М. Цитович, Університет св. Володимира, підприємницький прибуток, монопольний прибуток, рента, теорія підприємницького прибутку.

Рис. 1. Літ. 18.

П.И. Юхименко (*Белоцерковский институт экономики и управления Открытого международного университета развития человека «Украина», Украина*)

С.В. Бойко (*Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Украина*)

ЦИТОВИЧ НИКОЛАЙ МАРТИНІАНОВИЧ – ОСНОВАТЕЛЬ ТЕОРИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ПРИБЫЛИ

В статье рассмотрен жизненный путь украинского экономиста, финансиста, общественного деятеля и ректора Киевского университета Н. Цитовича. Особое внимание уделено годам его обучения и работы в Киевском университете. Определены научные интересы ученого, связанные с теорией предпринимательской прибыли, и вклад в развитие экономической науки.

Ключевые слова: Н. Цитович, Университет св. Владимира, предпринимательская прибыль, монопольная прибыль, рента, теория предпринимательской прибыли.

P.I. Yukhymenko (*Bila Tserkva Institute of Economy and Management of the Open International University of Human Development "Ukraine", Ukraine*)

S.V. Boiko (*Kyiv Vadym Hetman National Economic University, Ukraine*)

TSYTOVYCH MYKOLA MARTYNIANOVYCH AS THE FOUNDER OF ENTERPRISE PROFIT THEORY

The article considers the life path of the Ukrainian economist, financier, public figure and the rector of Kyiv University – Mykola Tsytovych. Special attention is paid to the years of his studies and working at Kiev University. The research interests of the scientist are determined related to the theory of enterprise profit along with his contribution into the development of economic science.

Keywords: M. Tsytovych; St. Vladimir University; enterprise profit; monopoly profit; rent; the theory of enterprise profit.

Постановка проблеми. Кінець ХХ ст. в дослідженні історії економічної думки став роками розуміння значущості національного надбання, яке може сприяти подальшому розвитку науки. У будь-якій науці ніщо не визріває раптово, тому постала проблема переосмислення національної економічної думки з іншої точки зору, яка вільна від цензури та радянських переконань. Це викликано й відповідним усвідомленням необхідності осмислення теорій

ринкової економіки, зокрема підприємницького прибутку, основи сучасної мотивації активної економічної діяльності економічних агентів. Не тільки економіст, але й будь-яка освічена людина має володіти тією чи іншою мірою теоретичним фундаментом у галузі підприємництва. Саме тому активізувалася увага до постатей і наукової спадщини українських учених-економістів кінця XIX – початку XX ст., які самі були сучасниками і тлумачами того розвитку господарчої ринкової системи, економічної науки і тих процесів розвитку, що зумовлювали зміни у підприємстві. З цих позицій актуальним є звернення сучасних дослідників до наукової спадщини наших попередників.

Однією з таких постатей української економічної думки, яка заслуговує на увагу та переосмислення внеску у розвиток теорії, особливо підприємницького прибутку, є М. Цитович [10–12]. У сучасній економічній та історичній літературі зазначається, що постать М. Цитовича «згадувалася лише з негативними епітетами» [3, 116], як і більшість так званих «буржуазних» учених другої половини XIX – початку XX століття.

Біографічні дані М. Цитовича як ученого-економіста стали доступними завдяки активізації досліджень історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка [7]. Коротка біографія міститься також у книзі, присвяченій видатним студентам і викладачам Київського університету [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти оцінки наукової спадщини М. Цитовича знайшли висвітлення у сучасній економічній літературі, зокрема цим займалися Л.В. Вернигора [2], В.П. Єфименко [3], П.М. Леоненко [5], В.М. Фещенко [9], В.М. Федосов [8] та інші.

Невирішені частини проблеми. Українськими вченими висвітлюються окремі здобутки ученого-економіста, разом з тим, до цього часу відсутня узагальнююча праця, яка була б присвячена М. Цитовичу як фундатору теорії підприємницького прибутку у світовій і вітчизняній літературі.

Слід зазначити, що можливе виникнення методологічних помилок щодо визначення наукової спадщини М. Цитовича у зв'язку з життям і працею у Новоросійському університеті професора цивільного права П. Цитовича. Роки життя цих учених припали на кінець XIX – початок XX ст.: Микола Мартиніанович (1861–1919 рр.) та Петро Павлович (1843–1913 рр.), разом з тим, їх наукова діяльність пов'язана з Університетом св. Володимира, хоча кожен із них мав власне коло наукових інтересів: Петро Павлович «був великим знавцем торговельного права» [6, 367], досліджував гроші в контексті цивільного права, Микола Мартиніанович акцентував свою увагу на політичній економії, статистиці, поліційному праві, соціальному страхуванні, теорії підприємницького прибутку, місцевих фінансах тощо. Він увійшов до плеяди найвизначніших українських дослідників у галузі економічної теорії та фінансів кінця XIX – початку XX століття. Сам вчений відносив себе до представників економічної та фінансової науки, а зміст його праць дає нам право віднести професора М. Цитовича до фундаторів теорії підприємницького прибутку й науки про місцеві фінанси, що залишилося поза увагою світової та вітчизняної думки.

Метою дослідження є вивчення наукових інтересів вченого, які пов'язані з теорією про підприємницький прибуток, і визначення внеску у розвиток економічної науки.

Основні результати дослідження. Микола Мартиніанович народився 17 квітня 1861 року у м. Миколаєві в родині службовця, дійсного статського радника. Перші кроки навчання були зроблені під керівництвом матері, а з переїздом сім'ї до Києва М. Цитович став учнем Першої київської гімназії, яку успішно закінчив у 1879 році. В тому ж році вступив на юридичний факультет Київського університету св. Володимира. В університеті, який уже третій термін (1878–1880 рр.) очолював М. Бунге, ще молодим студентом М. Цитович захопився економічними науками. Курси лекцій на юридичному факультеті читали й інші відомі українські учені-економісти: Д.І. Піхно, А.Я. Антонович, Г.Д. Сидоренко та інші. Пізніше, уже як відомий вчений-економіст, М. Цитович у праці «Погляди Д. І. Піхно в галузі економічної політики» (1915 р.) проаналізує наукову спадщину свого учителя, де із словами вдячності буде згадувати своїх викладачів.

В університеті М. Цитович захопився науковою роботою, що було оцінено на факультеті. Остання його студентська наукова робота «Кустарна промисловість у Росії» (1882 р.) отримала високу оцінку професорів факультету і була відзначена золотою медаллю. Після закінчення університету в 1883 р. зі ступенем кандидата юридичних наук М. Цитович був залишений за рекомендацією Вченої ради стипендіатом для здобуття професорського звання (1883–1887 рр.). З цього періоду викладацьке і наукове життя на тривалий період буде пов'язане із Київським університетом св. Володимира.

У 1886 р. М. Цитович успішно склав іспит на ступінь магістра політичної економії та статистики і був зарахований на посаду приват-доцента Університету св. Володимира на кафедрі політичної економії [2, 75].

Підсумком навчання в магістратурі став захист у 1889 р. дисертації «Огляд учень про підприємницький прибуток» [10]. Праця М. Цитовича отримала високу оцінку в наукових колах, рецензентом її був знавець даної проблеми і консультант Д.І. Піхно, а за кошти університету ця праця була надрукована окремим виданням.

Незважаючи на ще молодий вік вченого, праця М. Цитовича «Огляд учень про підприємницький прибуток» стала найбільш цитованою його сучасниками і, на жаль, на тривалий період була забута в період політизації науки. Не досить вона znana й нині серед сучасних дослідників. Високо оцінюючи цю працю, у своєму монографічному дослідженні В.М. Фещенко зазначає, що «в розробці проблеми підприємницького прибутку вчений (М. Цитович – Авт.) був близьким до неокласичного її тлумачення, зокрема, у працях А. Маршалла» [9, 138].

Глибокий аналіз окремих положень праці свідчить про те, що ці положення були піонерними у світовій економічній думці. Навіть у сучасній історії економічної думки наукові надбання українського ученого не оцінені належним чином. Відомий дослідник наукової спадщини українських вчених-економістів П. Леоненко зазначає: «Праця М.М. Цитовича вийшла в світ до знаменитої роботи Й.А. Шумпетера «Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту, процента і циклу кон'юнктури)» (1911 р). До неї на Заході відносяться з особливим пієтетом як до піонерної, тоді як праця М.М. Цитовича взагалі не згадується, навіть побіжно, найбільш відомими західними істориками економічної думки» [5, 352].

Слід зазначити, що ця проблема розглядалася у працях інших вітчизняних учених-економістів, які досить ґрунтовно дослідили суть, функції та інші питання підприємницького прибутку. Проте праця М. Цитовича відрізнялася систематичністю і глибиною аналізу, що робить її самобутньою у царині економічної літератури кінця XIX століття.

У вказаній вище праці М. Цитович, критично аналізуючи попередні наукові здобутки з теорії підприємницького прибутку, здійснює групування вчених за поглядами на питання про підприємницький прибуток і виокремлює три основні напрями (рис. 1).

До першого напрямку вчений відносить усіх економістів, які розглядають дохід підприємця як прибуток на капітал. Залежно від того, яка складова прибутку виокремлюється, ці вчені-економісти поділяються на дві групи: власне економісти та представники соціалістичного напрямку.

Представники першої групи першого напрямку вважали підприємницький дохід категорією багатогранною та виокремлювали в ньому складові:

- 1) відсоток, або власне плату за користування капіталом;
- 2) винагороду за працю застосування капіталу у виробництві;
- 3) винагороду за ризик.

Деякі економісти враховують ще й монопольний прибуток [10, 8]. Позитивно оцінюючи такий підхід до категорії підприємницького прибутку, М. Цитович вважав, що недоліком у такому підході до визначення цієї категорії є отождошення винагороди за підприємницьку діяльність та доходу з капіталу [10, 44].

Серед українських дослідників М. Цитович до даної групи учених-економістів відносить і М. Бунге, який визначає дохід як плату за користування продуктивними силами і розподіляє його на три основні напрямки: заробітку плати, прибутку та ренту. До складових прибутку, у свою чергу, М. Бунге відносить: «а) плату за користування капіталом; б) частину, призначену для підтримання та відновлення капіталу, тобто ремонт і погашення; в) плату за ризик, при наданні капіталу в кредит при витрачанні його в межах підприємства; г) плата за працю, необхідну для прибуткового розміщення капіталу; д) ренту» [1, 69–70].

Представники другої групи першого напрямку вважали, що «дохід від підприємства ... являє собою продукт лише робітників, які беруть участь у підприємстві реальною працею» [10, 45]. Відповідно, непродуктивними визнаються сили природи, капітал, нематеріальна діяльність та діяльність підприємця. Соціалісти засуджували землевласників, капіталістів і підприємців, які привласнювали частину продукту праці іншої особи, та визначали такі дії як грабiж. Учення представників даної групи про підприємницький прибуток розвивалося у контексті соціалістичної теорії цінності.

К. Родбертус у своїх працях [17; 18] не виключає можливості надання землі або капіталу у користування за відповідну винагороду та виокремлює три категорії:

- 1) відсоток (винагорода, що сплачується підприємцем капіталісту);
- 2) підприємницький прибуток (частина прибутку на капітал, яка залишається підприємцю);
- 3) орендна плата (винагорода, що сплачується землевласнику сільськогосподарським підприємцем) [17, 114–115].

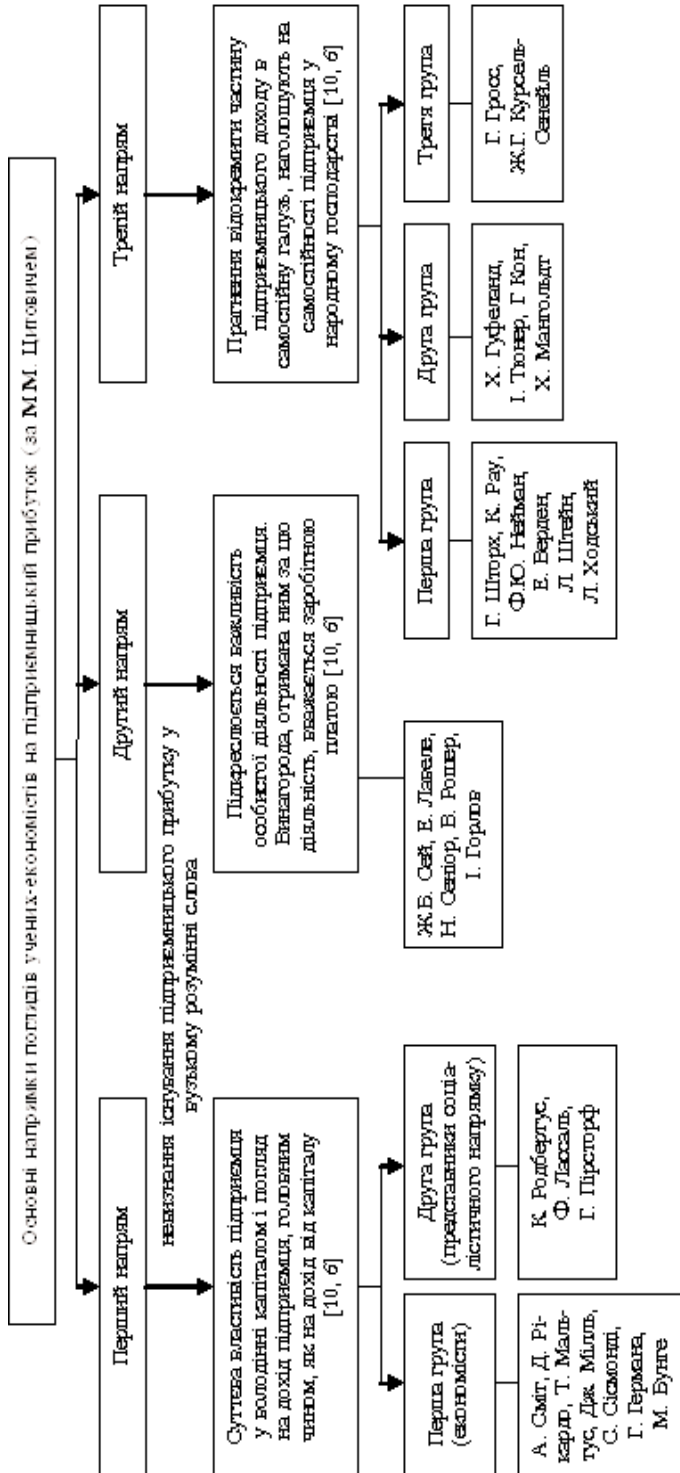

Рис. 1. Основні напрямки поглядів учених-економістів на підприємницький прибуток, складено на основі праці [10]

Представники другого напрямку підприємницький прибуток пов'язували з доходом від праці або заробітною платою, найчастіше називали її заробітною платою підприємця, розглядаючи її окремо від інших доходів. Е. Лавеле прибуток підприємця визначав як невизначену категорію, оскільки необхідно сплачувати ренту, заробітну плату та відсотки, а обсяг проданої продукції не може бути наперед визначений. Тому прибуток складається з двох частин:

- 1) з винагороди за мистецтво та наполегливість підприємця;
- 2) з винагороди за ризик [16, 180–181].

Представники третього напрямку визнають існування підприємницького прибутку як самостійної галузі доходу. Учені третього напрямку згруповані у три групи залежно від поглядів на підприємницький прибуток, його склад та особливості.

До першої групи М. Цитович відніс учених, які недостатньо обґрунтували самостійний характер підприємницького прибутку. Підприємницьким прибутком вони називали частину підприємницького доходу, яка залишається після відрахування відсотків на власний капітал підприємця, ренти та винагороди за працю підприємця, якщо він бере участь у виробничому процесі. Відповідно, підприємницький прибуток повинен полягати у винагороді за управління підприємством і винагороді за ризик.

Представники другої групи даного напрямку розглядали підприємницький прибуток як надлишок чистого доходу від підприємства, який може бути отриманий лише підприємцем за умови наявності причин двох видів: 1) певні пожертвування, пов'язані зі станом підприємця; 2) обставини, не пов'язані з пожертвуваннями. Представники третьої групи даного напрямку джерелом підприємницького прибутку вважають особливе становлення підприємця до обміну та його місця у міновій боротьбі. На думку Г. Гроса, «до підприємницького прибутку слід віднести дохід, який формується різницею між витратами виробництва та цінами продажу товарів» [15, 118].

Критично аналізуючи різні підходи до визначення підприємницького доходу, М. Цитович робить важливі наукові узагальнення, які не втратили своєї актуальності і нині.

По-перше, учений розвиває погляди тих економістів, які звернули увагу на своєрідний характер підприємницького прибутку. М. Цитович наголошує, що «тільки з такої точки зору вчення про підприємницький прибуток як про самостійний дохід можливе» [10, 247].

Аналізуючи способи отримання доходів і джерела їх походження, дослідник підкреслює їхню єдність з підприємницьким прибутком. Разом з тим, він наголошує, що «цим вченням про підприємницький прибуток як про самостійну галузь доходу, який би не був схожим ні на ренту, ні на дохід від праці або дохід від капіталу, а в тому, щоб визначити дохід, який отримується підприємцем, як такий, в силу його особливого становища в народному господарстві» [10, 249]. На думку М. Цитовича, підприємницький прибуток частково ґрунтується на особливих виробничих послугах підприємців. На відміну від решти класів, підприємець користується доходом невизначеним, необумовленим. «Невизначеність доходу є однією з особливостей становища підприємця» [10, 251].

Щодо підприємства особливості підприємця визначаються тим, що перше ведеться за рахунок підприємця і заради його вигоди. Підприємець (або де-кілька підприємців) витрачають на організацію підприємства свої власні або речові продуктивні засоби і користуються результатами господарської діяльності підприємства. Отже, для підприємця підприємство є дохідною статтею, засобом для придбання доходу в грошовій чи матеріальній цінності для задоволення власних потреб підприємця. Таким чином, до підприємця слід відносити того, «хто своєю волею і за свій рахунок спрямовує цю сукупність виробничих засобів до виробництва і отримує на свою користь господарські результати виробництва» [10, 267]. Його валовий дохід, на протипагу обумовлених доходів робітників, капіталістів та інших, буде складатися безпосередньо із вартості продуктів, а чистий дохід буде визначатися різницею між вартістю вироблених продуктів, наданих послуг і вартістю витрат.

Випереджаючи на десятиліття Й. Шумпетера [14], український вчений визначив особливості підприємницького прибутку, які мають різноманітний характер і частково втілені в особливих пожертвуваннях підприємця. До останніх М. Цитович відносить ризик: «Особа, яка витрачає свої продуктивні сили в підприємстві, взагалі ризикує більше, ніж ризикувала б у тому випадку, якби користувалася обумовленими доходами від цих сил» [10, 267]. Здійснюючи затрати, підприємець не може бути впевненим у тому, що цінність вироблених продуктів буде достатньою для винагороди за ці витрати. Основними причинами цього є: 1) невідомість технічних результатів виробництва; 2) неповна впевненість у здібностях, мистецтві, добросовісності тих осіб, послугами яких він користується; 3) економічний ризик, викликаний «кон'юнктурою» ринку, «кон'юнктура настільки ж може принести підприємцю надмірний прибуток, незалежний від будь-яких витрат і діяльності підприємця, настільки в інших випадках може призвести його до незаслужених збитків або розорення» [10, 262].

Будь-яке підприємство невіддільне від ризиків. Проте нові галузі, нове виробництво пов'язане з більшим ризиком, ніж старе. Причинами є не тільки технічні умови, а й незнання умов ринку для підприємця. Великі підприємства, відмічає М. Цитович, піддаються меншим ризикам, ніж підприємства менших розмірів в одній і тій же галузі. Це пов'язано з тим, що «великі підприємства мають можливість довше витримувати відсутність збуту, технічні невдачі та інші несприятливі умови» [10, 266]. Серед множинності умов ризику вчений виділяє і прояв особистих сил і здібностей підприємця [10, 267].

Цікавим є судження М. Цитовича про суб'єктивне відношення до ризику, у якому «велику роль відіграє національний характер, ступінь господарського розвитку (багаті народи більш охоче роблять витрати на ризикові підприємства), попередній досвід (після кризи розвивається страх ризику) та ін.» [10, 269]. Міру величини доходу дослідник пов'язував з мірою величини ризику. «Середній дохід від однорідних підприємств дає деякий надлишок, пропорційний мірі ризиковості цих підприємств» [10, 269] – відмічає М. Цитович.

Отже, не будь-який надлишок доходу, який отримує підприємець незалежно від його діяльності і витрат, може бути віднесений до підприємницького прибутку. Сюди відносяться тільки такі надлишки, які не можуть бути отри-

мані у вигляді обумовленого доходу, тобто, тільки непостійний прибуток або такий, який не може бути закріплений за певним підприємством. «Тільки такі надлишки доходу, — відмічає М. Цитович, — можуть вважатися винагородою за ризик, який бере на себе підприємець» [10, 271].

Друга обставина, яка надає можливість підприємцю користуватися надлишком доходу у вигляді підприємницького прибутку, полягає в особливості продуктивності підприємницької праці. Цей мотив сильніший від інших працівників, оскільки підприємець бере участь не тільки в прибутках, але й у збитках. «Будь-яке збільшення інтенсивності праці, — зазначає М. Цитович, — і покращення якості обіцяє йому безпосереднє збільшення доходу, будь-яка недбалість призводить до збитків або розорення» [10, 272]. Зацікавленість підприємця буде більшою в тому випадку, коли підприємець бере участь у підприємстві своїм майном, ніж тоді коли вкладає у підприємство тільки свою працю. М. Цитович пов'язує міру зацікавленості підприємця із величиною його майна у підприємстві [10, 273]. Одноосібний підприємець більше зацікавлений в успіху підприємства, ніж представник колективного підприємства, що пояснюється ставленням до прибутку.

М. Цитович, відмічаючи переваги великого підприємства з більшим капіталом, вперше звернув увагу на цікаву тенденцію, яка пізніше буде розвинута Е. Чемберліном у праці «Теорія монополістичної конкуренції» (1933 р.) [13]. Суть полягає в тому, що чим більші капітали зосереджені в руках підприємця, тим більш широке поле відкривається для монополістичних прагнень останнього. Е. Чемберлін тільки уточнив, що будь-який підприємець прагне до монополізму. А М. Цитович підкреслював, що «він може не тільки витіснити більш дрібні підприємства шляхом тимчасового зниження цін, але й купувати їх на вигідних умовах для їх власників для того, щоб отримати собі в майбутньому винагороду у вигляді монополістичних цін» [10, 278].

Український вчений звернув увагу і на олігопомістичний характер розвитку підприємства. Він підкреслює, «що вони (підприємці — Авт.) володіють більшими знаннями про ринок і більш солідарні між собою, ніж інші класи населення, які входять з ними в обмін» [10, 279]. Крім того, порівняно зі споживачами підприємці більш по-діловому ставляться до купівлі і продажу. Хоча останні переваги учений називає тимчасовим прибутком, бо споживачі за певний період також пристосовуються до ринкових умов, що, відповідно, впливає і на прибуток підприємця

Починаючи з 1893 р., М. Цитович працює в Університеті св. Володимира, обіймаючи різні посади (від екстраординарного професора до ректора). У жовтні 1893 р. М. Цитовича призначено екстраординарним професором кафедри поліційного права, у червні 1902 р. — ординарним професором, того ж року присвоєно чин «статського радника зі старшинством» [2, 75]. Наказом Міністерства освіти Російської імперії М. Цитовича у травні 1902 р. призначають деканом юридичного факультету.

У вересні 1896 р. юридичним факультетом Київського університету св. Володимира за захищену дисертацію М. Цитовичу присуджено ступінь доктора політичної економії і статистики. Пізніше у 1908 р. в доопрацьованому вигляді праця «Місцеві витрати Прусії у зв'язку з теорією місцевих витрат»

надрукована за кошти університету, а Микола Мартиніанович призначений ординарним професором кафедри поліційного права.

Увага сучасників до постаті М. Цитовича пов'язана, по-перше, з його перебуванням на посаді ректора Імператорського університету св. Володимира з 1905 р. по 1917 р. у добу воєн і революцій. Він переобирався ректором чотири рази поспіль на трирічні терміни [7, 159].

У червні 1911 р. М. Цитович, на прохання Міністра народної освіти Росії, був представником Росії в Комісії міжнародних конгресів адміністративних наук у Брюсселі. Український вчений неодноразово брав участь у виборах членів Державної думи, користувався заслуженим авторитетом у наукових колах.

З 1908 р. вчений викладав політичну економію і в Київському комерційному університеті [2, 75].

Серед його наукових доробків слід відмітити також працю «Сільське товариство як орган місцевого управління» (1911 р.) [12], яка відзначена особливою подякою імператора Миколи II. У праці сформульовані підсумки проведеної реформи та оцінено стан сільського товариства, його фінансові потреби. Учений обґрунтував власний проект реформи сільського товариства, який був направлений до Державної думи Росії.

М. Цитовича було звинувачено у націоналізмі та 30 травня 1919 р. заарештовано Київською губернською надзвичайною комісією з конфіскацією частини майна. У літературі радянського періоду постать ученого розглядалася в негативному контексті.

Помер Микола Мартиніанович 13 жовтня (30 вересня) 1919 року на 59 році життя.

Висновки. М. Цитович постає як видатний український економіст зі світовим ім'ям, громадський діяч, педагог, фундатор теорії про підприємницький прибуток. Його дисертація «Огляд учень про підприємницький прибуток» не має аналогів і в сучасній економічній думці, оскільки характеризується глибиною та комплексністю дослідження в царині історії економічної думки. Окремі теоретичні розробки й узагальнення мають піонерний характер, значна частина їх зберігає свою актуальність і нині.

1. Бунге Н.Х. Основания политической экономии. – К.: Университ. типография, 1870. – 136 с.

2. Вернигора Л.В. М.М. Цитович – вчений-економіст і громадський діяч // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія: Економіка. – 2000. – Вип. 44. – С. 75.

3. Єфіменко В.П. Ранній етап наукової біографії Миколи Мартиніановича Цитовича (1880-і – початок 1890-х років) // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2004. – №2. – С. 116–123.

4. Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті / В.В. Скопенко (гол. ред.), О. Матвійчук (авт.-упоряд.), Н. Струк (авт.-упоряд.). – К.: Світ Успіху, 2005. – 464 с.

5. Леоненко П.М. Методологічні аспекти історії української економічної думки (XIX–XX ст.): Монографія. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 434 с.

6. Професори Одеського (Новоросійського) університету: Біографічний словник: У 4 т. / Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова. Наукова бібліотека; В.А. Сминтина (відп. ред.), В.П. Пружина (упоряд. та бібліогр. ред.), В.В. Самодурова (упоряд. та бібліогр. ред.) – 2-е вид., доп. – Одеса: Астропринт, 2005. – Т. 4: Р–Я. – 542 с.

7. Ректори Київського університету. 1834–2006 / В.В. Скопенко, В.А. Короткий, Т.В. Табенська, І.І. Тіщенко, Л.В. Шевченко. – К., 2006. – 336 с.

8. Федосов В.М., Юхименко П.І., Бойко С.В. Микола Цитович – фундатор науки про місцеві фінанси // Фінанси України. – 2010. – №10. – С. 113–124.

9. Феценко В.М. Дослідження проблем становлення та розвитку ринкового господарства в працях економістів України другої половини XIX – початку XX ст.: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 187 с.

10. Цытович Н. Обзор учений о предпринимательской прибыли. – К.: В типографии Императорского Университета Св. Владимира, 1889. – 283 с.

11. Цытович Н.М. Местные расходы Пруссии в связи с теорией местных расходов. – К., 1898. – 339 с.

12. Цытович Н.М. Сельское общество, как орган местного управления. – К.: Тип. Имп. Унта Св. Владимира: АО печ. и изд. дела Н.Т. Корчак-Новицкого, 1911. – 233 с.

13. Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции: Реориентация теории стоимости / Э.Г. Лейкин (пер.), Л.Я. Розовский (пер.). – М.: Экономика, 1996. – 351 с.

14. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Пер. с нем., англ. В.С. Автономов. – М.: Эксмо, 2008. – 863 с.

15. Gross, G. (1884). Die Lehre vom Unternehmergeinn. Leipzig: Duncker & Humblot. 248 p.

16. Laveleye, E. (1884). Elements d'economie politique. 2-e ed. Paris: Hachette. 297 p.

17. Rodbertus, K. (1842). Zur Erkenntnis unsrer staatswirthschaftlichen Zustande: Fünf Theoreme. Neubrandenburg: G. Barnewitz. 175 z.

18. Rodbertus, K. (1875). Zur Beleuchtung der sozialen Frage. Berlin, 1875. 146 z.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2011.

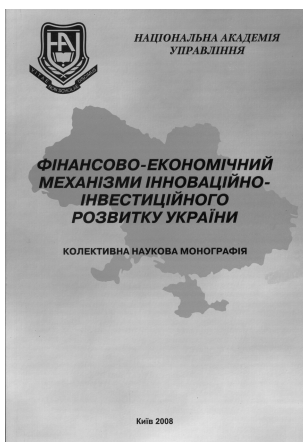
КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-68

Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України: Колективна наукова монографія / Кириченко О.А., Єрохін С.А. та ін.; За наук. ред. д.е.н., проф. О.А. Кириченко. – К.: Національна академія управління, 2008. – 252 с. Ціна без доставки – 25 грн.

Монографія присвячена актуальній проблемі світової та вітчизняної економічної науки, викладені теоретико-методологічні питання формування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки та формування її фінансово-економічного механізму. В основу викладу матеріалу монографії покладені багаторічні дослідження науковців в галузі економічної теорії, фінансів та банківської справи, які були апробовані на сторінках авторитетного журналу "Актуальні проблеми економіки" в 2004–2007 роках. В монографії обґрунтовано шляхи переходу економічної системи України від підприємства до рівня держави на більш високий цивілізаційний рівень за рахунок створення ефективного фінансово-економічного механізму інноваційно-інвестиційного розвитку.